

۲۰۰۵۲۰
۹۷۱۱۶۲

اطلس رنگی بیماری‌های گوسفند و بز ایران

تألیف

دکتر حسین اسماعیلی
عضو هیأت علمی دانشگاه تهران
دکتر مونا حامدی

شماره مسلسل ۹۶۳۸

شماره انتشار ۳۹۶۵

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه : اسماعیلی، حسین، ۱۳۶۲-
عنوان و نام پدیدآور : اطلس رنگی بیماری‌های گوسفند و بز ایران/ تألیف حسین اسماعیلی، مونا حامدی.
مشخصات نشر : تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری : ۱۶ص: مصور (رنگی)، ۲۲×۲۹ س.م.
فروست : انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۳۹۶۵.
شابک : 978-964-03-7247-0
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا
ادداشت : کتابنامه.
موضوع : گوسفندها -- ایران -- بیماری‌ها
سوع : بزها -- ایران -- بیماری‌ها
موضوع : گوسفندها -- ایران -- بیماری‌ها -- اطلس‌ها
موضوع : بزها -- ایران -- بیماری‌ها -- اطلس‌ها
شناسه جزوده : حامدی، مونا، ۱۳۶۵-
شناسه افزوده : دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات
رده‌بندی دهده : ۱۳۹۷ الف۵الف/۹۶۸ SF
رده‌بندی دی‌رجی : ۶۳۶/۳۰۸۹۶۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی : ۵۳۲۷۰۱

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و سفنان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، ویسی در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود و تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است.

عنوان: اطلس رنگی بیماری‌های گوسفند و بز ایران
تألیف: دکتر حسین اسماعیلی - دکتر مونا حامدی
نوبت چاپ: اول
تاریخ انتشار: ۱۳۹۷
شمارگان: ۱۰۰ نسخه
ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلفان است»

بها: ۲۰۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرش مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: <http://press.ut.ac.ir>
بخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

بسم بر بخت به

فهرست مطالب

فصل اول: بیماری‌های دستگاه گوارش

۲.....	بیماری‌های محوطه دهانی
۳.....	بیماری دهان شکسته
۱۰.....	زبان آبی
۱۳.....	طاعون نشخوارکنندگان کوچک
۲۶.....	بیماری تب برفکی
۴۰.....	اکتیمای واگیر
۶۰.....	اکتینوباسیلوز
۶۳.....	اسیدوز شکمبه
۶۸.....	انباشتگی پیش معده‌ها
۷۵.....	تورم پرده صفاق
۸۰.....	پاراتوبرکلوز
۸۶.....	فتق
۹۴.....	اسهال
۱۰۶.....	انتریتوکسمی
۱۱۸.....	بیماری‌های متفرقه دستگاه گوارش

فصل دوم: بیماری‌های کبدی و دستگاه صفراوی

۱۳۲.....	هپاتیت عفونی نکرروزان
۱۳۵.....	فاسیولوز
۱۴۰.....	بیماری‌های متفرقه کبد و دستگاه صفراوی

فصل سوم: بیماری‌های دستگاه تنفس

۱۵۴.....	بیماری‌های دستگاه تنفس
----------	------------------------

فصل چهارم: بیماری‌های دستگاه عصبی

۱۸۶.....	لیستریوز
۱۹۲.....	سنوروزیس
۱۹۶.....	بوتولیسم
۱۹۹.....	کمبود ویتامین B1
۲۰۱.....	فلجی عصب صورت

فصل پنجم: بیماری‌های دستگاه ادراری - تناسلی

۲۰۶.....	بیماری‌های دستگاه تولید مثلی نر
۲۱۸.....	بیماری‌های دستگاه تولید مثل ماده
۲۳۰.....	سقط جنین
۲۵۷.....	بروسلوز
۲۶۲.....	اختلال بین جنسی

۲۶۶	بیماری‌های دستگاه ادراری
فصل ششم: بیماری‌های پستان	
۲۸۰	ورم پستان
۲۹۸	آگلاکسی واگیر
فصل هفتم: بیماری‌های دستگاه عضلانی - اسکلتی	
۳۰۸	نرمی استخوان
۳۱۵	التهاب و تورم مفاصل
۳۲۵	بیماری‌های اندام حرکتی
۳۵۷	کزاز
۳۶۰	بیماری عضله سفید
۳۶۵	اکتینومیکوز
۳۷۰	شاربن علامتی
۳۷۳	بیماری‌های شفا - دستگاه عضلانی - اسکلتی
فصل هشتم: بیماری‌های پوست و پوشش خارجی	
۳۷۸	آبله گوسفندی و آبله بزی
۳۹۳	آپسه
۴۰۰	جرب
۴۱۰	عفونت‌های قارچی پوست
۴۱۷	ریزش پوشش خارجی
۴۲۷	کنه
۴۳۲	شپش
۴۳۵	مياز پوستی
۴۴۳	پاپیلوماتوز
۴۵۰	ازدیاد حساسیت
۴۵۵	بیماری‌های متفرقه پوست و پوشش خارجی
فصل نهم: بیماری‌های چشم و گوش	
۴۷۰	مشکلات چشم و گوش
فصل دهم: بیماری‌های قلب، دستگاه لمفاوی و خون	
۴۸۸	بیماری‌های دستگاه قلبی - عروقی
۵۰۲	شاربن
۵۰۹	لمفادنیت پنیری
۵۲۳	اتساع عروق لمفاوی
۵۲۶	بیماری‌های متفرقه خون و دستگاه لمفاوی
فصل یازدهم: بیماری‌های نوزادان	
۵۳۲	بیماری‌های نوزادان
فصل دوازدهم: بیماری‌های ناشی از کمبود مواد مغذی	
۵۶۸	انحراف اشتها (پیکا)، کمبود روی، مس و ویتامین آ

فصل سیزدهم: مسمومیت

مسمومیت ۵۸۰

فصل چهاردهم: ناهنجاری‌ها

ناهنجاری‌های مادرزادی ۵۹۰

اختلالات مربوط به شاخ ۶۰۰

منابع ۶۰۷

www.ketab.ir

مقدمه

به گواهی تاریخ، اهلی کردن گوسفند و بز در منطقه ایران کنونی آغاز شده و خصوصاً منطقه غرب آسیا خاستگاه اصلی این دام بوده است که در ابتدا، تعداد بزهای اهلی شده بیشتر از گوسفندان اهلی شده بوده است. هم‌اینک نیز ایران جزو چند کشور اول در جمعیت گوسفند و بز در دنیا می‌باشد، لیکن متأسفانه به دلایل مختلف، جایگاهی در بین کشورهای صاحب نام در زمینه تکنولوژی پرورش این دام ندارد و در متون مرجع نیز جایگاهی شایسته این قدمت ندارد. یکی از انگیزه‌های اصلی تألیف کتاب حاضر آن است که مرجعی در رابطه با بیماری‌های گوسفند و بز با توجه به شرایط ایران داشته باشیم.

تا به امروز تنها دو اطلس بیماری‌های دام سبک در دنیا منتشر شده است، یکی در سال ۲۰۰۲ میلادی با عنوان Atlas of ovine pathology که شامل ۸۸۸ تصویر از بیماری‌های گوسفند بوده و دیگری در سال ۱۹۹۳ میلادی با عنوان Color atlas of Disease and disorders of sheep and goat با ۸۱۴ تصویر از بیماری‌های گوسفند و بز. کتاب حاضر بیش از ۲۰۰۰ تصویر دارد که تصاویر آن، بیش از دو برابر اطلس‌های موجود در دنیا می‌باشد.

یکی دیگر از مشخصات اطلس حاضر آن است که در مواردی که تصویر کاملی از دام بیمار وجود دارد، به شرط آن که حداقل خلوص ظاهری نژادهای بومی را دارا بوده است، نام نژاد بومی و فتوتیپ آن نیز نوشته شده است تا خوانندگان عزیز بتوانند در کنار یادگیری بیماری‌ها، با نژادهای بومی کشور نیز آشنا شوند، همچنین تعمد خاصی در نحوه ثبت تصاویر وجود داشته است تا مناظر اطراف دام بیمار در تصویر آورده شود، چرا که با این کار، تعلق بیماری‌ها به ایران و شرایط خاص مناطق پرورش، بیشتر مشخص شده و برای خواننده ایرانی ملموس‌تر است.

تمامی تصاویر موجود در این کتاب مربوط به بیماری‌های گوسفند و بز ایران است که حاصل بیش از ۱۲ سال ویزیت مؤلف، در گله‌های مختلف دام سبک کشور می‌باشد و در مواردی نیز از بیات برخی دوستان عزیز استفاده شده است. همچنین سعی کرده‌ام شکل‌های مختلف بیماری که در شرایط ایران اتفاق می‌افتد یا عادات و رسوم خاص دامداران که در بروز بیماری‌ها یا گسترش آن نقش داشته است نیز توضیح دهم، تا مخاطب بتواند به درستی بخشی از شرایط واقعی گله‌های ایران دست یابد. سعی کردم عکس‌ها به شکلی باشد که بتواند علائم بیماری را واضح و ملموس نشان دهد، لیکن در برخی بیماری‌ها مثل هاری یا سنوروئیس تنها فیلم می‌توانست نشان‌دهنده کامل علائم باشد که در این کتاب نتوانسته‌ام ارائه نمایم.

نکته مهمی که باید بدان اشاره کنم آن است که افراد غیر متخصص حتماً باید از قیاس و تشخیص بیماری با استفاده از تصاویر این اطلس خودداری نموده، چرا که هدف از نگارش این کتاب آن نیست که افراد غیر متخصص بتواند با استفاده از این تصاویر، به تشخیص بیماری و احتمالاً ارائه راهکار بپردازد که به طور قطع، اگر چنین شود خسارت به بار می‌آید.

تا قبل از چند سال اخیر عمده پرورش دام سبک در کشور، به شیوه سنتی انجام می‌شد و دام‌داران با غیر از ورود چند واکسن انگشت شمار به برنامه پرورشی، به همان شیوه‌ای دامداری می‌کردند که اجداد خود، در همان مناطق دامداری می‌کرده‌اند و عمدتاً نگاه چوپانی به این دام وجود داشت و علی‌رغم این که خدمات چندانی به گله‌های گوسفند و بز کشور ارائه نمی‌شد، ولی با این حال، نیمی از تولیدگوشت قرمز را به دوش می‌کشند. علاوه بر مشکلات زیاد در تأمین مراتع و نبود اهتمام برای احیا مراتع متناسب با نیاز جمعیت دامی کشور، مواردی از قبیل قسری میش و بز، سقط جنین، مرگ و میر نوزادان، و وزن پائین لاشه‌های کشتاری از مشکلات عمده صنعت پرورش دام سبک کشور می‌باشد، به‌طوری که در حال حاضر، ضریب بهره‌گیری در کشور ۰/۷ می‌باشد که عدد مطلوبی نیست. متأسفانه طی سال‌هایی که جمعیت بز و گوسفند در کشور افزایش یافته است، وزن لاشه‌های آنها تغییری نداشته و افزایش وزن لاشه‌های کشتاری مشاهده نشده، که نشان‌دهنده ضعف زیاد در بهره‌برداری از این منابع می‌باشد.

با توجه به اینکه اخیراً مزارع پرورش صنعتی گوسفند و بز در کشور در حال افزایش است و همچنین لزوم بهره‌برداری بهتر از دام‌های بومی ایران که گنجینه‌های با ارزشی از تولید می‌باشند، لازم است توان دامپزشکان در مواجهه با بیماری‌های گوسفند و بز، مطابق با نیازهای بومی ما افزایش یابد و بیماری‌های رایج کشور، همراه با فرم‌های معمول آن در دسترس کارشناسان قرار گیرد که یکی از انگیزه‌های مؤلف در نگارش چنین کتابی، این مسئله می‌باشد، اما مهم‌ترین انگیزه از تألیف کتاب حاضر آن است که با توجه

به پیشینه‌ای که از اهلی کردن و پرورش گوسفند و بز در ایران وجود داشت و همچنین با توجه به رتبه بالای ایران در دارا بودن جمعیت دامی در دنیا، لازم بود تا منبعی فراخور و متناسب با این جایگاه در کشور وجود داشته باشد. نکته‌ای که نباید از آن غفلت نمود و اشتباهی که منجر به کاهش شدید جمعیت گاوهای بومی روستاها شد را دومرتبه در جمعیت دام سبک کشور مرتکب نشد، تبدیل دام معیشت محور به دام بازار محور است. با تغییر نگهداری دام از مدل امرار معاشی به مدل صرفاً مبتنی بر بازار، متأسفانه دام متناسب معیشت روستاها از بین رفت و بیم آن می‌رود که در مورد گوسفند و بز نیز این امر تکرار شود. امیدوارم این کتاب بتواند با ارائه اطلاعات مفید و کاربردی به دامپزشکان در مسیر نگهداری و افزایش بهره‌وری گله‌های ارزشمند دام بومی کشور مفید باشد.

آنچه در این کتاب قلم زدم به تناسب بضاعت خود بوده و قطعاً خالی از اشتباه نیست، لیکن اگر این قلم نخواست، در مسیر نگارش، دچار لغزشی ناخواسته شده است و در مواردی، دقت کافی نشده، امید است که بر نقصان بضاعت مؤلف حمل کنند، چرا که "غواصان، تا بدان حد که ایشان را خزانه ی دم اجازت دهد غور کنند و گوهر و مرجان به قدر استطاعت جان فراز آرند، نه فراخور دریای بیکران".

از صاحب نظران و دانش‌سازان تقاضا دارم هرگونه نظر اصلاحی خود را از طریق رایانامه hesmaeli@ut.ac.ir با مؤلف در میان بگذارند.

دکتر حسین اسماعیلی

بهار ۱۳۹۷

دانشگاه دامپزشکی دانشگاه تهران